

Sõnade *omama* ja *kuuluma* kasutamisest

Helin Kask

Tallinna Ülikooli rakenduslingvistika lektor

Kantseliit ehk kantsleilik keelekasutus võib avalduda nii lauseehituses, sõnavalikus kui ka vormikasutuses. Siin artiklis on vaadeldud kahte kantseliitlikku tegusõna, mille tähendus on seotud millegi omamise või valdamisega.

omama

Eesti keeles on omandisuhete märkimiseks kaks võimalust.¹ Üks võimalus on kasutada alalütlevat käänat koos tegusõnaga *olema*, näiteks *mul on kõrgharidus*. Teine, võõrapärasem on kasutada tegusõna *omama*, näiteks *ilma relvaloata ei tohi relva omada*. Teatud kontekstides on *omama* siiski omal kohal, näiteks juriidikas omandisuhete väljendamiseks², kui on vaja märkida tähendust 'omandis olema'^{3,4}. Siiski tuleks *omama*-sõna kasutamisega piiri pidada.

Nimelt tõrjub *omama* üha enam välja eestikeelset varianti, sageli kasutatakse seda inglise keele mõjul *have*-konstruktsiooni vastena. Meediakeele analüüs näitab, et aina sagedamini omatakse nii vara, dokumente kui ka elusolendeid.⁵ Kui 2005. aastal oli Google'i andmetel kasutatud sõna *omab* 275 000 korral, siis 2021. aasta juuniks on seda kasutatud juba üle kahe miljoni korra. Enamasti on siiski parem ja sobivam kasutada alalütlevat käänat ning *olema*-teigusõna.

HALVEM	PAREM
<i>Failivahetuskeskkond, kuhu omab juurdepääsu vaid PPA</i>	<i>Failivahetuskeskkond, millele on juurdepääs vaid PPA-l</i>
<i>Mitteresident, kes omab Eestis püsivat tegevuskohta</i>	<i>Mitteresident, kellel on Eestis püsiv tegevuskoht</i>
<i>andmed isiku kohta, kes omab kutselise kalapüügi õigust</i>	<i>andmed isiku kohta, kellel on kutselise kalapüügi õigus</i>
<i>isik omab käesoleva lõike punktis 1 märgitud koolituste läbiviimiseks nõutavaid teadmisi ja oskusi</i>	<i>isikul on käesoleva lõike punktis 1 märgitud koolituste tegemiseks nõutavad teadmised ja oskused</i>
<i>Eesti kodanik, kes omab kauaaegseid, kindlaid ja kestvaid sidemeid Eestiga</i>	<i>Eesti kodanik, kellel on kauaaegsed, kindlad ja kestvad sidemed Eestiga</i>
<i>isik, kes omab kehtivat tervisetõendit</i>	<i>isik, kellel on kehtiv tervisetõend</i>

¹ Vt M. Erelt, T. Erelt, K. Ross. [Eesti keele käsiraamat](#). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007, lk 485; M. Erelt. Lause õigekeelsus: juhatused ja harjutused. Tartu: Bookmill, 2009, lk 49; M. Haspelmath. The European Linguistic Area: Standard Average European. – Language typology and language universals. Toim. M. Haspelmath. Berlin, New York: de Gruyter Mouton, 2001, lk 1498.

² Vt E. Pullerits. [Kuidas hoiduda kantseliidist](#). Tartu: Keelehooldekeskus, 2010, lk 25; M. Erelt (viide 1), lk 49.

³ Eesti keele seletav sõnaraamat. [omama](#).

⁴ Olgu täpsustatud, et asjaõigusseaduse tähenduses saab omada ainult asja ehk kehalist eset. Samas omandipõhiõigus on laiem ja hõlmab ka muid varalisi õigusi.

⁵ M. Erelt, H. Metslang. [Estonian Clause Patterns – from Finno-Ugric to Standard Average European](#). – *Linguistica Uralica* 2006, nr 42(4), lk 260.

Mõnel juhul on sõna *omama* liigne ning tuleks üldse tekstist välja jätta.

HALVEM	PAREM
<i>Taotluse esitamisel peab esitama ka tähtsust omavate dokumentide koopiad.</i>	<i>Taotluse esitamisel peab esitama ka asjakohaste / vajalike dokumentide koopiad.</i>
<i>Otsus ei oma saadikute toetust.</i>	<i>Otsusel ei ole saadikute toetust ~ Saadikud ei toeta otsust.</i>
<i>Muudatus omab mõju riigiasutuste korraldusele.</i>	<i>Muudatusel ei ole mõju riigiasutuste korraldusele ~ Muudatus mõjutab riigiasutuste korraldust.</i>

Mõnikord võib märgata ka sõna *evima* kasutamist. See on kunstlikult loodud tüvi, mille pakkus möödunud sajandi alguses välja keeleuendaja Johannes Aavik.⁶ Praegu kasutatakse sõna *evima* pigem vähe, peamiselt leiab seda ajakirjandustekstidest või isiklikku stiili rõhutavatest kirjatükkidest. Ametlikes tekstides seda enamasti ei kasutata.

Eesti keeleteadlane Helle Metslang on arvanud, et sõnu *omama* ja *evima* kiputakse eelistama, kuna need toovad lauses omaja kui aktiivsema osalise rohkem esile. Ta märgib, et ilmselt on need levinud, kuna „sobivad ehk nõnda paremini meie omanikukesksesse ühiskonda“.⁷

kuuluma

Kuigi ka sõna *kuuluma* on tavaks kasutada tähenduses 'kellegi oma, päralt, valduses olema'⁸, kasutatakse seda ametitekstides sageli selleks, et osutada, „mida tuleb teha või on ette nähtud teha“⁹. Sel juhul on see lauses n-õ tühisõna, mis asendab konkreetse tähendusega tegusõna, konkreetne tegevus on aga edasi antud *mine*-vormis nimisõna ehk nominalisatsiooni abil. Selleks et vältida kantseliitlikku sõnastust, tuleks tühisõna välja jätta ja *mine*-vormis nimisõnast taas tegusõna teha.¹⁰

HALVEM	PAREM
<i>kuuluvad üürnik ja temaga koos elavad isikud väljakolimisest keeldumise korral väljatõstmisele</i>	<i>tõstetakse üürnik ja temaga koos elavad isikud väljakolimisest keeldumise korral välja</i>
<i>kontrollida rakendamisele kuuluvate turvameetmete valimist</i>	<i>kontrollida rakendatavate turvameetmete valimist</i>
<i>volikiri kuulub kehtetuks tunnistamisele</i>	<i>volikiri tunnistatakse kehtetuks</i>
<i>elamu mõtteline osa, mis ei kuulu erastamisele</i>	<i>elamu mõtteline osa, mida ei erastata</i>

⁶ M. Erelt, T. Erelt, K. Ross (viide 1).

⁷ Vt intervjuu Helle Metslangiga, A. Künstler. [Oi, kas see on enam eesti keel?](#) – Sirp 07.11.2014.

⁸ Eesti keele seletav sõnaraamat. [kuuluma](#).

⁹ Ametniku keelekäsiraamat. Koost. K. Alasi, U. Liivaku, A. Vettik. Tallinn: Juura, 2003, lk 116–118.

¹⁰ Vt M. Erelt (viide 1), lk 126; E. Pullerits (viide 2), lk 15–16.

„Ametniku keelekäsiraamat“¹¹ soovitab õigustekstides kasutada *kuuluma*-tarindi asemel näiteks *peab tegema* ja *on ette nähtud teha*.

HALVEM	PAREM
<i>ei kohaldata vara osas, mis kuulub võõrandamisele riigivaraseaduses sätestatud korras</i>	<i>ei kohaldata varale ~ vara suhtes, mis tuleb võõrandada riigivaraseaduses sätestatud korras</i>
<i>määrus on kehtiv ja kuulub täitmisele</i>	<i>määrus on kehtiv ja seda tuleb täita</i>
<i>tarbijapakendi märgistusel esitatud kohustusliku teabe muutumisel kuulub alkoholne jook uuesti alkoholiregistrisse kandmisele</i>	<i>tarbijapakendi märgistusel esitatud kohustusliku teabe muutumisel tuleb alkoholne jook uuesti alkoholiregistrisse kanda</i>

Seega juriidilises kontekstis on *omama* ja *kuuluma* teatud juhtudel asjakohased, kuid sageli kiputakse neid üle tarvitama, see aga muudab teksti kantseliitlikuks. Seetõttu tasub mees pidada ka teisi väljendusviise ning kasutada võimaluse korral omakeelseid konstruktsioone. Mõnel juhul on aga võimalik *omama* ja *kuuluma* hoopis välja jätta.

¹¹ Ametniku keelekäsiraamat (viide 12), lk 117.